

ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2011-12

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Α' ΤΑΞΗΣ

Θέμα: Το παιχνίδι από την
αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΜΑΘΗΤΕΣ:ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ,ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ,ΔΕΡΒΟΣ ΦΩΤΙΟΣ,ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ,ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑ,ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΔΗΜΗΤΡΑ,ΙΩΑΝΝΙΔΗ
ΚΩΝ/ΝΑ,ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΕΥΓΕΝΙΑ,ΚΑΡΑΒΙΔΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ//ΚΑΣΙΔΙΑΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛ,ΚΑΤΕΛΟΥΖΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ,ΚΕΑΛΟΓΛΟΥ ΑΝΔΡΕΑΣ,ΚΕΦΑΛΟΥΡΟΥ ΕΛΙΝΑ,ΚΕΧΑΓΙΑ ΕΥΑ,ΚΟΛΛΙΑ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ,ΚΟΤΡΟΚΟΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ,ΛΕΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ//ΜΟΥΤΑΦΗ ΜΑΡΙΖΑ,ΝΕΡΑΝΤΖΑΚΗ
ΧΡΙΣΤΙΝΑ,ΠΑΤΡΙΝΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ,ΠΥΛΑΡΙΝΟΥ ΚΑΤΙΑΝΑ, ΣΑΜΙΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ, ΡΕΤΣΗ
ΧΡΥΣΑ,ΦΛΙΓΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ.

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:ΓΙΑΤΡΑ-ΜΟΥΡΤΖΙΝΗ ΚΑΙΤΗ,ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ.

Στοχοθεσία :

Επιλέξαμε τα συγκεκριμένο πρόγραμμα με στόχο να προσεγγίσουμε το παιχνίδι από άποψη παιδαγωγική ψυχολογική αλλά και βιωματική. Να καταδείξουμε πόσο σημαντικό στοιχείο αποτελεί για την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού (φυσική και πνευματική αγωγή, διαμόρφωση διαπροσωπικών σχέσεων). Να παρακολουθήσουμε τις μορφές και την εξέλιξη του διαμέσου των αιώνων , από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας αφού ένα μεγάλο μέρος των σημερινών παιχνιδιών έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα .

Να εξετάσουμε τη σχέση του με την παράδοση και την τήρηση ηθών και εθίμων στο πλαίσιο θρησκευτικών κυρίως εορτών ή λαϊκών δρώμενων, από άποψη λαογραφική. Να καταδείξουμε πως με το παιχνίδι καλλιεργείται ο άνθρωπος , αποκτά υγιή κοινωνικοποίηση ,ασκώντας παράλληλα σώμα πνεύμα και ψυχή. Για το παιχνίδι δεν υπάρχει κατάλληλη

ηλικία ούτε κατάλληλη στιγμή είναι απαραίτητο για όλους αφού χάρη σε αυτό μαθαίνει, ασκείται , ανανεώνεται ολοκληρώνεται.

Για την υλοποίηση των παρακάτω στόχων προχωρήσαμε στις ακόλουθες δραστηριότητες προκειμένου να αντλήσουμε τις απαιτούμενες πληροφορίες για την ολοκλήρωση της εργασίας .

- Επισκεφτήκαμε το Λαογραφικό Μουσείο Βαρθολομιού
- Καλέσαμε στο σχολείο μας τον ψυχολόγο Φ. Κοτσέτα για να μας μιλήσει για την σημασία του παιχνιδιού
- Οι μαθητές μας επικοινωνήσαν με συναδέλφους της Α/θμιας εκπαίδευσης ,στο πλαίσιο συνέντευξης, θέτοντας ερωτήματα και εκφράζοντας το προβληματισμό τους για το θέμα.
- Επισκεφτήκαμε στην διήμερη εκδρομή στα Γιάννενα Μουσεία της πόλης για συγκέντρωση υλικού /πληροφοριών κάτι το οποίο επιδιώξαμε κατά την επίσκεψή μας και το Μουσείο Μπενάκη -Αθήνα
- Αναζητήσαμε υλικό στην βιβλιοθήκη του Λυκείου μας και στο Διαδίκτυο
- Δώσαμε έμφαση στη σημασία του θεατρικού παιχνιδιού αλλά και στους κινδύνους από την αλόγιστη χρήση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών
- Συγκεντρώσαμε φωτογραφίες (παλιές και νέες) που αναπαριστούν αθλοπαιδιές , αθλητικές εκδηλώσεις ,γυμναστικές επιδείξεις κλπ
- Κατασκευάσαμε παιχνίδια , κάτι που μας έδωσε ιδιαίτερη χαρά .

ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η ελεύθερη απασχόληση των φυσικών και των διανοητικών δυνάμεων του ατόμου , που αποβλέπει στην ευχαρίστηση και στην ψυχαγωγία του. Ο όρος δηλώνει επίσης το αντικείμενο ή το μέσο ψυχαγωγίας των παιδιών.

Το παιχνίδι χαρακτηρίζει βασικά τον άνθρωπο και τα ζώα με αναπτυγμένη διανοητικότητα . Αποτελεί ανάγκη για τον άνθρωπο και είναι απαραίτητο στοιχείο για τη σωματική και την πνευματική του ανάπτυξη. Για τα παιδιά είναι ανάγκη βιολογική και εκδηλώνεται με κινήσεις που δεν έχουν όμως ιδιαίτερο σκοπό, σύστημα ή κανόνες. Σε πιο προχωρημένο στάδιο εξέλιξης , το παιδί παίζει πιο συστηματικά και οργανωμένα, χωρίς όμως να επιδιώκει ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Η ικανοποίηση οφείλεται στη διαδικασία του παιχνιδιού, που προϋποθέτει κινητική δραστηριοποίηση και συναισθηματική συμμετοχή. Τα ίδια χαρακτηριστικά αναφέρονται και για το παιχνίδι των ενήλικων ατόμων, στα οποία η ανάγκη για ψυχαγωγία εκδηλώνεται με την επίδοσή τους σε διάφορα είδη παιχνιδιών.

Τα παιχνίδια διακρίνονται : 1) σε παιχνίδια παιδικά και παιχνίδια ενηλίκων, 2) σε παιχνίδια ατομικά και ομαδικά (ως προς τον αριθμό των παικτών), 3)σε παιχνίδια διανοητικά και φυσικά (ως προς τα μέσα που χρησιμοποιούνται),4) σε παιχνίδια τεχνικά και τυχερά (ως προς τον σκοπό στον οποίο αποβλέπουν) και 5) σε παιχνίδια ανόργανα και ενόργανα.

Η μελέτη του παιχνιδιού ως προς τα αίτια, τα κίνητρα, την προέλευση και την καταγωγή του είναι ένα ζήτημα που απασχόλησε την ιστορία του πολιτισμού, τη λαογραφία , τη φιλοσοφία και την κοινωνιολογία.

Πληροφορίες για τα παιδικά παιχνίδια , αλλά και για τα παιχνίδια γενικότερα στο Βυζάντιο , μας δίνει ο καθηγητής Φαίδωνας Κουκουλές στα συγγράμματά του. Οι Βυζαντινοί έπαιζαν επίσης τάβλι και σκάκι , που είχαν προέλευση ασιατική και έγιναν γνωστά στο Βυζάντιο γύρω στα τέλη του 7^{ου} αι. Τα παιγνιόχαρτα (τράπουλα) έγιναν γνωστά στις ελληνικές χώρες από τους Τούρκους , μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453).

Στη Δυτική Ευρώπη τα ενόργανα παιχνίδια είχαν διάδοση κυρίως από την εποχή των Σταυροφοριών, με την επίδραση της ελληνικής Ανατολής. ΤΟ 17^ο αι. δημιουργήθηκαν βιοτεχνικά κέντρα παιχνιδιών στη Γερμανία , στο Βέλγιο , στην Ελβετία και στη Γαλλία.

Οι παιδαγωγοί και οι ψυχολόγοι διατύπωσαν κατά καιρούς διάφορες θεωρίες , προσπαθώντας να καθορίσουν τη φύση του παιχνιδιού και τη βιολογική σημασία του. Είναι φανερό ότι το παιχνίδι είναι μέσο αυτοαγωγής για την ανάπτυξη και την εξέλιξη των λειτουργιών και των δεξιοτήτων που υπάρχουν στο άτομο. Παίζει καθοριστικό ρόλο στην προσαρμογή του παιδιού , αλλά και του ενήλικου στην καθημερινή ζωή.

ΚΑΠΟΙΟΙ ΕΙΠΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Κάποιοι είπαν για το παιχνίδι:

Ο KARL GROOS :

«Τα παιχνίδια είναι μέσο φυσικής και ηθικής ανάπτυξης.»

Ο SCHILLER :

«Τα παιχνίδια σε ένα λαό βοηθούν να ανακαλύψουμε την ποιότητα του, και την αξία της τέχνης του.»

Ο PIAGET:

«Τα παιχνίδια είναι μέσο ανάπτυξης της νοημοσύνης, και των άλλων γνωστικών δεξιοτήτων.»

Ο FREUD :

«Το παιχνίδι είναι έκφραση του

υποσυνείδητου και της φαντασίας του παιδιού.»

Ο ROUSSEAU :

« Πρέπει να ακολουθούμε τους κανόνες της φύσης ,και να μην της είμαστε ενάντιοι .»

Ο ERIKSON :

«Το παιδί στο παιχνίδι απαλλάσσεται από ψυχικά συμπλέγματα , αγωνίες και δειλίες, γίνεται ελεύθερο , πειθαρχικό και κοινωνικό.»

Ακόμα ,κατά τον ERIKSON, στο ομαδικό παιχνίδι το παιδί, απαλλάσσεται από πολλές κακές συνήθειες, όπως το ψέμα, τον εγωισμό, την

οκνηρία, τη δειλία, γίνεται ελεύθερο και πειθαρχικό.

Οι θεωρίες αυτές συμπληρώνουν η μία την άλλη και μας δείχνουν την μεγάλη σημασία του παιχνιδιού και για τη ζωή των παιδιών, και συνεπώς για τη κοινωνία.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η ανάλυση που προηγήθηκε δείχνει ότι το παιχνίδι, ως διαδικασία, ενεργοποιεί σφαιρικά την προσωπικότητα του παιδιού, την οργανώνει και την πλαισιώνει στην πορεία του προς την ωριμότητα. Ερευνητές κύρους, όπως ο Jean Piaget (Piaget 1976), ο Henri Wallon (Wallon 1977) και ο Lev Vygotsky (Vygotsky 1981 & 1994), παρά τις μεταξύ τους διαφορές, θεμελίωσαν αυτή την προσέγγιση. Με άλλα λόγια, το παιχνίδι έχει όλες τις ιδιότητες ενός εργαλείου μάθησης, ιδιότητες οι οποίες το αναδεικνύουν σε ένα «φυσικό παιδαγωγικό μέσο» (Unesco 1979).

Ωστόσο, η ύπαρξη αυτών των ιδιοτήτων δε σημαίνει ότι το παιχνίδι ταυτίζεται αυτόματα με μια διαδικασία μάθησης. Για παράδειγμα, οι διεργασίες αφομοίωσης και ταξινόμησης που χαρακτηρίζουν μια πραγματικά κατακτημένη γνώση δεν είναι αυτονόητο ότι επιτελούνται σωστά από το παιδί στο αυθόρμητο παιχνίδι του. Αντίστοιχα, οι διαδικασίες κοινωνικής μάθησης και συναισθηματικής ωρίμανσης την ώρα του παιχνιδιού κινδυνεύουν να εμπλακούν σε ατομικές ή διαπροσωπικές δυσκολίες, τις οποίες το παιδί δεν είναι πάντα σε θέση να ξεπεράσει από μόνο του.

Η ανάδειξη της εν δυνάμει παιδαγωγικής ποιότητας του παιχνιδιού γίνεται κυρίως μέσα από την εκπαιδευτική του επεξεργασία και τη συνάρτησή του με διαδικασίες αγωγής, θεωρούμενες τόσο με τη σχολική, όσο και με την ευρύτερή τους έννοια. Τότε, από πηγή δυνατοτήτων αγωγής, το παιχνίδι μετατρέπεται σε πραγματικό εργαλείο αγωγής και αποτελεί στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ενσωματωμένο σε συνθήκες αγωγής, το παιχνίδι μπορεί να λειτουργήσει σε δυο επίπεδα. Αφενός στο επίπεδο της *παιδαγωγικής σχέσης*, επειδή η εν δυνάμει παιδαγωγική του ποιότητα το αναδεικνύει α) σε όργανο επικοινωνίας τόσο μεταξύ των παιδιών, όσο και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και β) σε μέσο επίλυσης των συγκρούσεων και των δυσχερειών συνεργασίας που εμφανίζονται στην τάξη. Αφετέρου, στο επίπεδο της *εκπαιδευτικής διαδικασίας*, επειδή, ενεργοποιώντας το σύνολο της παιδαγωγικής προσωπικότητας, το παιχνίδι μπορεί να αξιοποιηθεί στη διαδικασία απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων, καθώς και στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας (Unesco 1977, Γερμανός 1993).

Σε μια τέτοια προσέγγιση, ο ενήλικος έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει ενδιαφέροντα ρόλο, συνεισφέροντας είτε ως εμπυχωτής είτε ως συμμετοχος στο παιχνίδι των παιδιών (Αυγητίδου 2001). Φυσικά, και πάλι, τα πράγματα δεν είναι αυτονόητα: Η συμμετοχή του ενηλικού πρέπει να σχεδιασθεί και να υλοποιηθεί προσεκτικά, για να μη μετατραπεί το παιχνίδι σε μια ακόμη καθοδηγούμενη εκπαιδευτική δραστηριότητα. Τέλος, στα χέρια ενός έμπειρου εκπαιδευτικού, το παιχνίδι μπορεί να αξιοποιηθεί και ως εργαλείο κατανόησης του παιδιού και διάγνωσης προβλημάτων στη συμπεριφορά του.

Η Σημασία και η Αξία του ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Το παιχνίδι αρχίζει από την βρεφική ηλικία.

Το χαμόγελο του μωρού σαν απάντηση στους μορφασμούς της μαμάς ή των άλλων σημαντικών προσώπων στη ζωή του, όπως και το κρύψιμο με τα χέρια του προσώπου της μαμάς και η επανεμφάνισή του... θεωρείται σαν το πρώτο παιχνίδι του βρέφους, μέσω του οποίου γνωρίζει τον κόσμο, ενώ παράλληλα μαθαίνει να ελέγχει την δυσαρέσκεια και την αγωνία του από την απουσία της μητέρας του. Αργότερα θα παίξει από μόνο του επαναλαμβάνοντας το «κρύβομαι και επανεμφανίζομαι», παίζοντας πολλές φορές την εμπειρία του αποχωρισμού και της επιστροφής, έτσι ώστε να μπορέσει να κυριαρχήσει στο έντονο αίσθημα του αβοήθητου που νοιώθει όταν η μαμά δεν είναι παρούσα κοντά του.

Αρχικά το παιχνίδι έχει «ρόλο εξάσκησης» και ανακάλυψης του κόσμου. Μέσα απ'την διαδικασία του παιχνιδιού μαθαίνει να αναγνωρίζει τα αντικείμενα και τη χρήση τους, ενώ συγχρόνως εκφράζει επιθυμίες και συναισθήματα που του προκαλούν πρόσωπα και αντικείμενα.

Στην πορεία τα παιχνίδια χρησιμοποιούνται συμβολικά. Το παιδί αναπαριστά ότι γίνεται γύρω του. Όλα τα παιχνίδια και τα πράγματα παίρνουν ζωή. Μεταξύ φαντασίας και πραγματικότητας θα δώσει ρόλους, μιμούμενο την καθημερινότητα. «Φτιάχνει, χαλάει και ξαναφτιάχνει τον κόσμο», επαναλαμβάνοντας το ίδιο ξανά και ξανά... Στη σφαίρα της παντοδυναμίας του δοκιμάζει τα πάντα, «σαν να ήταν αληθινά». "Γίνεται".... άλλοτε η καλή μαμά που φροντίζει ή ο καλός μπαμπάς που προστατεύει κι άλλοτε ο αυστηρός γονιός που τιμωρεί σκληρά... κι άλλοτε θα παίζει το ρόλο του κακού που καταστρέφει ή του καλού που σώζει από την καταστροφή. Μια αέναη μάχη του Καλού και του Κακού, της Δημιουργίας και της Καταστροφής, στο «τραγικό παιχνίδι του Γίγνεσθαι», όπως μας λέει ο Ηράκλειτος. Αναπτύσσει έτσι την ικανότητα να εκφράσει με χίλιους τρόπους ότι δεν καταφέρνει να πει με λόγια, ενώ την ίδια στιγμή επεξεργάζεται ψυχικά την

εμπειρία του, αφομοιώνει τις νέες κατακτήσεις του και αναπτύσσεται η νοητική του ικανότητα.

Το συμβολικό παιχνίδι, αντανακλά συχνά τον εσωτερικό κόσμο του παιδιού. Γίνεται ο χώρος έκφρασης των επιθυμιών, των εσωτερικών ψυχικών εντάσεων, των φόβων και των άλλων συναισθημάτων του. Του επιτρέπεται έτσι η εκφόρτιση του άγχους και αναπτύσσεται η ικανότητα ελέγχου της δύσκολης ή πολλές φορές σκληρής πραγματικότητας, ενώ ανακαλύπτει την δυνατότητα προσπάθειας ελέγχου των απαγορευμένων επιθυμιών του. Μέσα από το παιχνίδι, χωρίς τον φόβο τιμωρίας, εκφράζει και ανακαλύπτει τη δική του εχθρότητα, επιθετικότητα ή καταστροφικότητα αλλά και την φανταστική ή πραγματική εχθρότητα που βιώνει από το περιβάλλον του.

Το συμβολικό παιχνίδι για να έχει την λειτουργικότητα που προαναφέρα, πρέπει να γίνεται αυθόρμητο και αβίαστο, με φυσικότητα, χωρίς παρεμβολές και καθοδήγηση.

Το παιδί γίνεται συγχρόνως σκηνοθέτης και πρωταγωνιστής. Συνήθως θέλει να παίζει μόνο του, άλλες φορές επιζητά την παρουσία του άλλου, της μαμάς του συνήθως ή και του μπαμπά ή άλλου αγαπημένου προσώπου εμπιστοσύνης, που ξέρει να προσέχει και να σέβεται την ανάγκη του για έκφραση μέσω του παιχνιδιού. Η παρουσία του ενήλικα γίνεται πολύτιμη και βοηθά το παιδί να διαπραγματευτεί πιο σοβαρά θέματα και να επιχειρήσει πιο δύσκολους ρόλους. Το Παιδί μ'άλλα λόγια, χρειάζεται «σοβαρούς, φιλικούς και έμπιστους θεατές» που να ξέρουν να εκτιμούν και να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του και δεν τον ενοχλούν στην τόσο σημαντική αυτή λειτουργία της ανακάλυψης του εσωτερικού και εξωτερικού κόσμου.

Αρκετές φορές δίνει ρόλους και στον ενήλικα, καλώντας τον να παίξει μαζί του, υπαγορεύοντάς του κάποιες φορές τι πρέπει να κάνει... σε μια προσπάθεια ανάπτυξης της πρωτοβουλίας και της αυτονομίας του ενώ παράλληλα βελτιώνει και ισχυροποιεί τη σχέση του με τον ενήλικα. Η αλλαγή ρόλων μέσα στο παιχνίδι διευκολύνει πολύ σ'αυτή την διαδικασία. Συχνά επιδιώκει τον θαυμασμό και αναζητά την επιβεβαίωση στα μάτια του άλλου, διερευνά τις εκφράσεις του προσώπου και δίνει μεγάλη σημασία στα σχόλια που

Είναι φανερό ότι το παιχνίδι κατέχει μια ουσιαστική και σημαντική θέση στη ζωή του παιδιού, μοιάζει σαν "τροφή" και ανάσα της Ψυχής" και γίνεται ιδανική δημιουργική άσκηση για το νού και το σώμα... Η σημασία του όμως δεν γίνεται αρκετά καλά αντιληπτή από τον ενήλικα γονέα σήμερα... και αυτό οδηγεί στην ενίσχυση και κάποιες φορές φτάνει μέχρι την απαγόρευσή του.. «Είναι δύσκολο να πολεμά κανείς ενάντια στην καρδιά του, γιατί καθετί που ποθεί το αγοράζει με την ψυχή του», μας λέει ο Ηράκλειτος.... μιλώντας σαφώς... για το ψυχικό κόστος του ελέγχου των επιθυμιών και των συναισθημάτων από την λογική στο όνομα της πραγματικότητας. Συχνά ξεχνάμε επίσης.. ότι υπάρχει μια συνέχεια, που αρχίζει από το μοναχικό ατομικό παιχνίδι, ή το παιχνίδι με θεατές, χαρακτηριστικό των πρώτων χρόνων ζωής του παιδιού, στο δημιουργικό ομαδικό παιχνίδι.... για να φτάσει στις πρώτες εκπαιδευτικές, μουσικές, αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις που ανοίγουν το δρόμο της δημιουργίας και της τέχνης στο μέλλον.

ΠΑΙΔΙ..... ΠΑΙΧΝΙΔΙ.... ΜΑΘΗΣΗ και ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

πάνε παρέα, όταν αναπτύσσονται σε μια ατμόσφαιρα Αγάπης και κατανόησης των αναπτυξιακών αναγκών του.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Το παιχνίδι έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη ελληνική κοινωνία. Από την αρχαιότητα ως και στις μέρες μας έχει βοηθήσει τα παιδιά του λαού μας, να ξεπεράσουν πολλές δύσκολες καταστάσεις και να υπάρχουμε ως σήμερα.

Οι αρχαίοι Έλληνες έδιναν μεγάλη σημασία στο ρόλο του παιχνιδιού. Το είχαν σαν μέσο αυτοαγωγής. Αυτοί πρώτοι κατάλαβαν την αξία των ομαδικών παιχνιδιών και πίστευαν ότι με αυτά πραγματοποιείται η τελειοποίηση του ανθρώπου. Γι' αυτό τα εντάζανε στο πρόγραμμα αγωγής των παιδιών. Θεωρούσαν όμως ότι ήταν σημαντικά και για τους μεγάλους. Έτσι και οι μεγάλοι αφιέρωναν μεγάλο μέρος από τον ελεύθερο χρόνο τους σε ομαδικά παιχνίδια και σε αγώνες. Στην αρχαία Ελλάδα έπαιζαν πολλά ομαδικά παιχνίδια. Τα έπαιζαν στο δρόμο και στις αυλές, και πάντα υπήρχαν κανόνες, που όλοι έπρεπε να τηρούν πιστά. Γι' αυτό έλεγαν πως το παιχνίδι είναι ένα μεγάλο αγαθό. Αναπτύσσει την συντροφικότητα, ασκεί το σώμα, καλλιεργεί το πνεύμα, μαθαίνει τα παιδιά να σέβονται τους κανόνες-νόμους του παιχνιδιού και έτσι, όταν μεγαλώσουν, να σέβονται και να τηρούν τους νόμους της πατρίδας τους.

Ο Πλάτωνας τόνιζε την ανάγκη να αφήνουν τα παιδιά να παίζουν ως τα έξι τους χρόνια, με όποια παιχνίδια ήθελαν και όπως ήθελαν. Τόνιζε όμως πως θα έπρεπε να έχουν κάποια κατεύθυνση, έτσι ώστε μέσα από αυτά να προσανατολίζονται προς την εκμάθηση κάποιου επαγγέλματος. Ο Αριστοτέλης συμβούλευε τους γονείς να δίνουν όσο γίνεται πιο πρωτότυπα παιχνίδια, για να αφοσιώνονται σ' αυτά και να ενοχλούν λιγότερο και ταυτόχρονα να αναπτύσσουν δημιουργική φαντασία. Ο Ιπποκράτης συμβούλευε τους μεγάλους να τρέχουν με τον κρίκο, (το σημερινό στεφάνι, το τσέρκι), για να διατηρήσουν τη φόρμα τους και τους μικρούς για να παίζουν. Ο Πολυδέυκης στο «Ονομαστικό» του περιγράφει πενήντα ομαδικά παιχνίδια και αναφέρεται σε παιχνίδια που έπαιζαν τα αγόρια και αυτά που έπαιζαν κορίτσια. Στα υπαίθρια ομαδικά παιχνίδια, όπως κυνηγητό, κρυφτό, τόπι, στεφάνι, κότσια, σβούρα, έπαιζαν αγόρια. Τα κορίτσια παίζανε μέσα στο σπίτι με πήλινες ή κέρινες «πλαγγόνες» (κούκλες), που τις έντυναν με ρούχα. Ακόμα έπαιζαν με τόπια, στεφάνια, μικροσκοπικά είδη νοικοκυριού.

ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Στα χρόνια του Βυζαντίου και μέχρι το 9^ο μ.Χ. Αιώνα δεν υπάρχουν αρκετές πληροφορίες για τη θέση του παιχνιδιού και της άσκησης μέσα στη τότε κοινωνία. Αν και γνωρίζουμε ότι δεν είχαν την θέση που κατείχαν στην αρχαιότητα, στο Βυζάντιο από συνήθεια, και για λόγους ψυχαγωγικούς και παραδοσιακούς ασκούσαν και έπαιζαν παιδικά και πνευματικά παιχνίδια. Μελέτες που έγιναν για τη θέση του παιχνιδιού στη ζωή των Βυζαντινών έδειξαν ότι, μετά τον 11ο μ.Χ. αιώνα, το χρησιμοποιούσαν για δημιουργία ανθρώπινων χαρακτήρων. Στην εκπαίδευση η Φυσική Αγωγή δεν υπήρχε, γεγονός που οφείλονταν στο ότι η εκπαίδευση ήταν καθαρά εκκλησιαστική, και πολλοί νέοι πήγαιναν στα μοναστήρια. Από τα άλλα όμως παιδιά το παιχνίδι δεν έλειπε. Τα αγόρια συνήθως έπαιζαν στις αυλές και στις αλάνες της γειτονίας παιχνίδια όπως η 16άρα, κρυφτό, κυνηγητό, τσιλίκι, γουρούνα, τυφλόμυγα, αλώνι, μήλο και άλλα, και τα κορίτσια

με τις κούκλες στο σπίτι

ΣΤΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Οι πληροφορίες που έχουμε για τα παιχνίδια την εποχή αυτή είναι ότι τα παιδιά συνέχιζαν να τα παίζουν. Ήταν παιχνίδια που άλλα είχαν αρχαιοελληνικές ρίζες, άλλα βυζαντινές και άλλα από άλλες εθνικότητες. Ο χώρος που τα έπαιζαν ήταν το αλώνι. Μερικά από τα παιχνίδια που έπαιζαν ήταν το κλέφτικο (το κρυφό), ο πετροπόλεμος, η ξιφομαχία, το κυνηγητό. Υπήρχαν υπαίθρια παιχνίδια και για τα κορίτσια όπως η μέλισσα, το κουτσό το μήλο, η πινακωτή η τυφλόμυγα το τσιλίκι.

ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ

Στους νεώτερους χρόνους τα παιχνίδια έπαιξαν σπουδαίο ρόλο για τα παιδιά του λαού μας. Τα χρόνια της Κατοχής (1940 –44) ήταν πολύ δύσκολα για όλους. Οι ελλείψεις σε ρούχα και τρόφιμα, η εξαθλίωση και η φτώχεια κυριαρχούσαν σ' όλη τη χώρα. Τα παιδιά ήταν αδύνατα, καχεκτικά, ρακένδυτα, και ψειριασμένα, και ζούσαν με το φόβο του θανάτου. Κατάφεραν να επιβιώσουν χάρη στη λιγοστή τροφή, που τους εξασφάλιζαν όπως μπορούσαν οι γονείς τους, και με το παιχνίδι. Το παιχνίδι τα έκανε να ζουν και να νιώθουν, για όσο διαρκούσε αυτό, ελεύθερα και ανέμελα από τα προβλήματα, τα γέμιζε με θάρρος, αυτοπεποίθηση, και χαρά. Από την άλλη, μέσα από την κίνηση διασφάλιζαν, όσο αυτό ήταν δυνατό, την καλή τους υγεία και την ομαλή ανάπτυξη του σώματος τους.

Αργότερα, μεταπολεμικά, οι συνθήκες διαβίωσης ήταν πολύ δύσκολες και τα παιδιά από πολύ μικρά αναγκάζονταν να εργαστούν, για να συνεισφέρουν στην οικογένεια. Όμως παρ' όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν κατάφερναν συχνά, με την πρώτη ευκαιρία, να ξεκόψουν από τη δουλεία και να παίζουν με τους συνομήλικους τους, στο δρόμο. Έτσι, έστω και για λίγο, ζούσαν και να εκφράζονταν σαν παιδιά.

Σήμερα αν και οι αλάνες, κυρίως στις πόλεις, έχουν μειωθεί ως εξαφανιστεί, τα παιδιά χαίρονται όταν βρίσκουν χώρο για να παίζουν, να τρέξουν, να κινηθούν. Δυστυχώς η εύρεση χώρου δεν είναι εφικτή στις σύγχρονες πόλεις. Τα κτίσματα και οι δρόμοι δεν βοηθάνε το παιδί και το παιχνίδι. Τα πάρκα και τα αθλητικά κέντρα, όπου υπάρχουν, είναι οι μόνοι χώροι όπου μπορούν να παίζουν. Το πρόβλημα της μη ύπαρξης χώρων για παιχνίδι, έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να ασχολούνται με ηλεκτρονικά παιχνίδια και να καθλώνονται στο σπίτι, να μην κινούνται όσο θα ήθελαν και θα έπρεπε, να γίνονται οκνηρά, μοναχικά, με προβλήματα βάρους, κατά μεγάλο ποσοστό, και κοινωνικότητας.

Το πρώτο παιχνίδι που έπαιναν στα χέρια τους τα βρέφη στην αρχαιότητα ήταν η **πλαταγή** (πλαταγώ = δημιουργώ ήχο κρούοντας), η κουδουνίστρα, που επινόησε ο «πατέρας» της μαθηματικής μηχανικής Αρχύτας από τον Τάραντα και δείγμα της εκτίθεται στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης. Καμωμένη από πηλό ή μέταλλο και γεμισμένη με πετραδάκια ή σπόρους, διασκέδαζε τα νήπια, σύμφωνα με τις δοξασίες της εποχής, απομάκρυνε και τα κακά πνεύματα.

Την επιθυμία των πιτσιρικάδων να δείξουν πως έχουν μεγαλώσει και μιμούνται τους

μεγάλους ικανοποιούσε ένα μικρό αμαξάκι με ρόδες (αντίγραφα εκείνων που χρησιμοποιούσαν στους αγώνες), που έσερναν άλλοτε σκύλοι και μικροκαμωμένα άλογα και άλλοτε τα ίδια τα παιδιά. Και όταν δεν υπήρχε αμαξάκι, ένα καλάμι μεταμορφωνόταν μέσα από τα παιδικά μάτια σε άλογο, παιχνίδι γνωστό ως «κάλαμον περιβήναι», που έως και ο Σπαρτιάτης βασιλιάς Αγησίλαος έπαιζε με τα εγγόνια του.

Τα κορίτσια αντίστοιχα έπρεπε να εκπαιδευτούν στον ρόλο της μητέρας από μικρή ηλικία και γι' αυτό δεν αποχωρίζονταν τις κούκλες τους, τις **πλαγγόνες**, που εμφανίστηκαν κατ' άλλους ερευνητές τον 10ο και σύμφωνα με άλλους τον 6ο αι. π.Χ. και αρχικά ήταν ακίνητες. Έφεραν δε, διαφορετικά ονόματα, ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους. Ονομάζονταν «νύμφες και κόρες όταν ήταν φτιαγμένες από κερι ή πηλό και είχαν συμβολικό χαρακτήρα. Κοροκόσμια ή κοράλλια οι καμωμένες από κερι, πηλό ή γύψο και γλυνές οι φιλοτεχνημένες σε ελεφαντόδοντο ή ξύλο. Εκείνες, ωστόσο, που είχαν τη δυνατότητα να κινούνται με τη βοήθεια συρμάτων σαν τις σημερινές μαριονέτες - τις ονόμαζαν «νευρόσπαστα». Συχνά αναφέρονται και ως «δαίδαλα», αφού οι κούκλες με κινητά μέλη αποδίδονταν στον σπουδαίο τεχνίτη της Κνωσού, Δαίδαλο. Τέτοιες κούκλες μπορεί να δει κανείς στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, στο Βρετανικό Μουσείο και το Μουσείο του Λούβρου, όπως και σε επιτύμβιες στήλες του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου και του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά.

Τα κορίτσια πριν από τον γάμο τους έπρεπε να θυσιάσουν στη θεά Αρτέμιδα τα παιχνίδια τους, ως σύμβολα της αγνότητάς τους που σε λίγο θα αποτελούσε παρελθόν, ενώ αν πέθαιναν πριν παντρευτούν, τα παιχνίδια συνόδευαν τις μικρές ιδιοκτήτριές τους στον τάφο.

Ο στρόβιλος ή βέμβιξ ή στρόμβος (η γνωστή μας ξύλινη ή μεταλλική σθούρα). Η παλαιότερη αναφορά στην γνωστή μας σθούρα υπάρχει στην Ιλιάδα όπου ο Όμηρος συγκρίνει την περιστροφή μιας πέτρας που εκσφενδονίζει ο Αίας ο Τελαμώνιος με την χαρακτηριστική κίνηση της σθούρας πριν σταματήσει να περιστρέφεται. Οι στρόμβοι ήταν φτιαγμένοι από ξύλο, ορείχαλκο ή πηλό. Κεραμικοί στρόμβοι βρέθηκαν στις ανασκαφές της Τροίας.

Το γιο-γιο, του οποίου δεν είναι γνωστό το αρχαίο όνομα, ο **τροχός** (δεν είναι άλλο από το τσέρκι), η **αιώρα** (κούνια) και τα **πεντέλιθα** (πεντόβολα) απεικονίζονται συχνά σε παραστάσεις αγγείων, ενώ ανάμεσα στα λιγότερο γνωστά παιχνίδια του αρχαίου ελληνικού κόσμου είναι η **ίυγξ** (από το ομώνυμο πουλί μυρμηκολόγος). Το όνομά της το οφείλει στην κόρη του Πάνα και της Ηχούς, την νύμφη Ίυγκα, ενώ παίζεται ακόμη και σήμερα με κουμπί. Πώς παίζεται: Αποτελείται από ένα τροχό ή στρογγυλό δίσκο που φέρει δύο ή περισσότερες οπές από τις οποίες περνά ένα νήμα. Ο παίκτης κρατά τις δυο άκρες χαλαρά ώστε το νήμα να κάνει κοιλιά. Με μια απότομη κίνηση τεντώνει απότομα και τα δυο του χέρια και πάλι τα χαλαρώνει. Ο δίσκος αρχίζει να περιστρέφεται βουίζοντας. Η ένταση του ήχου μπορεί να αυξηθεί με γρήγορες κινήσεις.

Σφαιρία

Βώλοι, δηλαδή σφαιρίδια από πηλό ή γυαλί ή ημιπολύτιμες πέτρες αποτέλεσαν την βάση για αναρίθμητα παιχνίδια από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα. Βώλοι έχουν βρεθεί σε γεωμετρικούς και αρχαϊκούς οικισμούς της Αττικής .

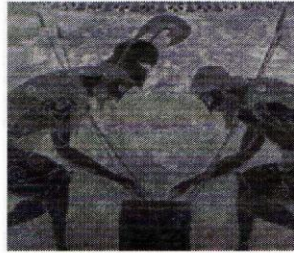
ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΕ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Για τα παιδικά παιχνίδια των αρχαίων Ελλήνων πολλές πληροφορίες υπάρχουν στο έργο «ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΝ» του λεξικογράφου Πολυδεύκη (2^{ος} αιώνας μΧ) , στις αγγειογραφικές παραστάσεις και σε αρχαίους συγγραφείς.

Ο Όμηρος στην Οδύσσεια (ζ ραψ, στ 100) αναφέρει πως η Ναυσικά έπαιζε με τις φίλες της «σφαίρα » . Επίσης , στην Ιλιάδα ο Πάτροκλος έπαιζε με το γιό του Αμφιδάμαντα αστραγάλους.

Στα Ελληνικά του Ξενοφώντα αναφέρεται ο κότταβος , στο τέλος κάθε συμποσίου . Ήταν ένα είδος μαντείας που γινόταν με το υπόλοιπο του κρασιού , που το έριχναν σε μια λεκάνη.

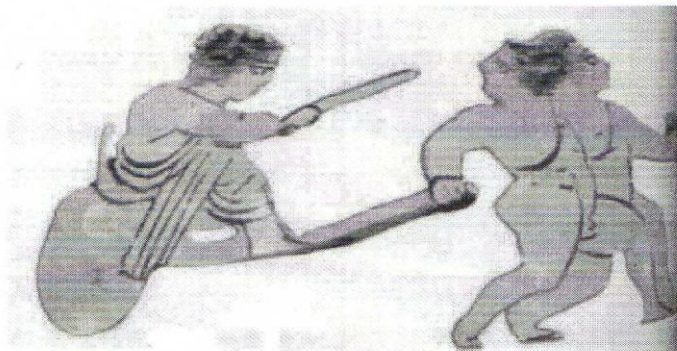
Στον Πλάτωνα αναφέρεται η πεττεία ή πεσσειά (είδος παιχνιδιού ντάμας) και αγώνες πετεινών και άλλων πτηνών .

Ο Αχιλλέας και ο Αϊαντας παίζουν πεσσοούς, Βατικανό, Museo Gregoriano Etrusco

Σκηνές παιδιών που παίζουν μας έχουν σωθεί κυρίως πάνω σε μικρά αγγεία που λέγονται χόες. Τα αγγεία αυτά τα κρατούσαν παιδιά που πήγαιναν στη γιορτή των Ανθεστηρίων.

Το πρώτο παιχνίδι που έπαιναν στα χέρια τους τα βρέφη στην αρχαιότητα ήταν η **πλαταγή** (πλαταγώ = δημιουργώ ήχο κρούοντας), η κουδουνίστρα, που φέρεται να επινόησε ο «πατέρας» της μαθηματικής μηχανικής Αρχύτας από τον Τάραντα τον 4ο αι. π.Χ. και δείγμα της εκτίθεται στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης. Καμωμένη από πηλό ή μέταλλο και γεμισμένη με πετραδάκια ή σπόρους, όχι μόνο διασκεδάζε τα νήπια, αλλά, σύμφωνα με τις δοξασίες της εποχής, απομάκρυνε και τα κακά πνεύματα.

Την επιθυμία των πιτσιρικάδων να δείξουν πως έχουν μεγαλώσει και μιμούνται τους μεγάλους ικανοποιούσε ένα μικρό **αμαξάκι με ρόδες** (αντίγραφα εκείνων που χρησιμοποιούσαν οι νέοι στους αγώνες), που έσερναν άλλοτε σκύλοι και μικροκαμωμένα άλογα και άλλοτε τα ίδια τα παιδιά, όπως φαίνεται από παραστάσεις αγγείων του Εθνικού Αρχαιολογικού

Μουσείου. Και όταν δεν υπήρχε αμαξάκι, ένα καλάμι μεταμορφωνόταν μέσα από τα παιδικά μάτια σε άλογο, παιχνίδι γνωστό ως «κάλαμον περιβήναι», που έως και ο Σπαρτιάτης βασιλιάς Αγησίλαος έπαιζε με τα εγγόνια του.

Τα κορίτσια αντίστοιχα έπρεπε να εκπαιδευτούν στον ρόλο της μητέρας από μικρή ηλικία και γι' αυτό δεν αποχωρίζονταν τις κούκλες τους, τις **πλαγγόνες**, που εμφανίστηκαν κατ' άλλους ερευνητές τον 10ο και σύμφωνα με άλλους τον 6ο αι. π.Χ. και αρχικά ήταν ακίνητες. Έφεραν δε, διαφορετικά ονόματα, ανάλογα με το υλικό κατασκευής τους. Ονομάζονταν «νύμφες και κόρες όταν ήταν φτιαγμένες από κερι ή πηλό και είχαν συμβολικό χαρακτήρα. Κοροκόσμια ή κοράλλια οι

καμωμένες από κερί, πηλό ή γύψο και γλυνές οι φιλοτεχνημένες σε ελεφαντόδοντο ή ξύλο. Εκείνες, ωστόσο, που είχαν τη δυνατότητα να κινούνται με τη βοήθεια συρμάτων - σαν τις σημερινές μαριονέτες - τις ονόμαζαν «νευρόσπαστα».

Συχνά αναφέρονται και ως «δαίδαλα», αφού οι κούκλες με κινητά μέλη αποδίδονταν στον σπουδαίο τεχνίτη της Κνωσού, Δαίδαλο. Τέτοιες κούκλες μπορεί να δει κανείς στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, στο Βρετανικό Μουσείο και το Μουσείο του Λούβρου, όπως και σε επιτύμβιες στήλες του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου και του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά.

Τα κορίτσια πριν από τον γάμο τους έπρεπε να θυσιάσουν στη θεά Αρτέμιδα τα παιχνίδια τους, ως σύμβολα της αγνότητάς τους που σε λίγο θα αποτελούσε παρελθόν, ενώ αν πέθαιναν πριν παντρευτούν, τα παιχνίδια συνόδευαν τις μικρές ιδιοκτήτριές τους στον τάφο.

Στους πάγκους των κοροπλαστών, όπως λέγονταν οι τεχνίτες που κατασκεύαζαν κούκλες, ξέρουμε σήμερα πως μπορούσε κανείς να βρει, εκτός από πλαγγόνες, **αθύρματα** (αθύρω = παίζω), ομοιώματα ζώων πάνω σε ρόδες, όπως το πήλινο αλογάκι από το Λευκαντί Ευβοίας.

Ο **στρόβιλος** ή **βέμβιξ** ή **στρόμβος** (η γνωστή μας ξύλινη ή μεταλλική σβούρα). Η παλαιότερη αναφορά στην γνωστή μας σβούρα υπάρχει στην Ιλιάδα (Ξ 413) όπου ο Όμηρος

συγκρίνει την περιστροφή μιας πέτρας που εκσφενδονίζει ο Αίας ο Τελαμώνιος με την χαρακτηριστική κίνηση της σβούρας πριν σταματήσει να περιστρέφεται. Οι στρόμβοι ήταν φτιαγμένοι από ξύλο, ορείχαλκο ή πηλό. Κεραμικοί στρόμβοι βρέθηκαν στις ανασκαφές της Τροίας.

Το γιο-γιο, του οποίου δεν είναι γνωστό το αρχαίο όνομα, ο **τροχός** (δεν είναι άλλο από το τσέρκι), η **αιώρα** (κούνια) και τα **πεντέλιθα** (πεντόβολα) απεικονίζονται συχνά σε παραστάσεις αγγείων, ενώ ανάμεσα στα λιγότερο γνωστά παιχνίδια του αρχαίου ελληνικού κόσμου είναι η **ιυγξ** (από το ομώνυμο πουλί μυρμηκολόγος). Το όνομά της το οφείλει στην κόρη του Πάνα και της Ηχούς, την νύμφη Ίυγκα, ενώ παίζεται ακόμη και σήμερα με κουμπί. Πώς παίζεται: Αποτελείται από ένα τροχό ή στρογγυλό δίσκο που φέρει

δύο ή περισσότερες οπές από τις οποίες περνά ένα νήμα. Ο παίκτης κρατά τις δυο άκρες χαλαρά ώστε το νήμα να κάνει κοιλιά. Με μια απότομη κίνηση τεντώνει απότομα και τα δυο του χέρια και πάλι τα χαλαρώνει. Ο δίσκος αρχίζει να περιστρέφεται βουίζοντας. Η ένταση του ήχου μπορεί να αυξηθεί με γρήγορες κινήσεις.

Σφαιρία (Βώλοι)

Βώλοι, δηλαδή σφαιρίδια από πηλό ή γυαλί ή ημιπολύτιμες πέτρες αποτέλεσαν την βάση για αναρίθμητα παιχνίδια από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα. Βώλοι έχουν βρεθεί σε γεωμετρικούς και αρχαϊκούς οικισμούς της Αττικής (8ος-7ος αι.)

Ομαδικές παιδιές

Δημοφιλής όσο και σήμερα η **σφαίρα**, η μπάλα δηλαδή, κυριαρχούσε στα παιχνίδια. Στο μαρμάρινο ανάγλυφο του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου μια

παρέα νέων παίζει ένα παιχνίδι που θυμίζει χόκεϊ.

Η «σφαίρα», η μπάλα δηλαδή, από δέρμα ή ύφασμα και γεμισμένη με αλογότριχες, άμμο, άχυρο ή μαλλί, προοριζόταν για παιχνίδι με τα χέρια κυρίως, ενώ συχνά χρησιμοποιούνταν και

μπαστούνια για να παίξουν ένα είδος χόκεϊ, όπως μαρτυρούν ανάγλυφα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Το «αστραγαλίζεϊν», το παιχνίδι με τα κότσια ζώων ήταν εξαιρετικά δημοφιλές τόσο στα παιδιά όσο και τους ενήλικες, ενώ γνωστά ήταν και η «χαλκή μυία» (τυφλόμυγα), η «ακινήτιδα» (αγαλματάκια), το «κολλαβίζεϊν» («μπιζ»), η «αποδιδρασκίνδα» (κρυφτό), ο «ασκωλιασμός» (κουτσό). Άλλο παιχνίδι ήταν «η απόρραξις». Παίζονταν από κορίτσια με τη «σφαίρα», μπάλα από δέρμα ή κομμάτια ύφασμα, ραμμένα και παραγεμισμένα με αλογότριχες, άχυρο ή μαλλί.

Τα αγόρια, πετώντας την μπάλα με τα χέρια, προσπαθούσαν να την περάσουν στο στόμιο ενός αγγείου, κάτι σαν τη σημερινή καλαθοσφαίριση. Ο νικημένος έπρεπε να πάρει στην πλάτη το νικητή. Αυτό ονομαζόταν «εφεδρισμός».

Πηγές: προϊόντα / Εργαστηρίου ΘΕΤΙΣ, ΘΕΤΙΣ authentics Μ. ΕΠΕ, "Αθύρματα" ένα κουτί με αρχαία παιχνίδια

Σχετικά αποσπάσματα:

Στις ανασκαφές έχουν αποκαλυφθεί πολλά παιχνίδια. Πολύ δημοφιλή ήταν οι κουδουνίστρες και οι μπάλες. Παραστάσεις αγγείων εικονίζουν παιδιά να παίζουν με αμαξάκια. Έχουν βρεθεί επίσης πολλές κούκλες. Συνήθως φτιάχνονταν από πηλό και είχαν κινητά μέλη. Αναμφίβολα, είναι πιο πιθανό να διασωθούν οι πήλινες κούκλες από ό,τι κούκλες από ξύλο ή ύφασμα, που ήταν χωρίς αμφιβολία συνηθισμένες. Καθώς θα μεγάλωναν, τα παιδιά θα μάθαιναν να παίζουν αστραγάλους και ζάρια. Σε ένα πρόστυπο ανάγλυφο στο Αρχαιολογικό Μουσείο της

Αθήνας εικονίζονται αγόρια να παίζουν ένα παιχνίδι που μοιάζει πολύ με το χόκεϊ.

Η Αρχαία Πόλη Πήτερ Κόννολου, Χάζελ Ντοτζ, Πατάκης, 2001

Ενα αγαπημένο παιχνίδι ήταν τα κότσια, οι αστράγαλοι μικρών μηρυκαστικών ζώων. Το παιχνίδι έμοιαζε πολύ με τα σημερινά πεντόβολα.

Ο Ηρόδοτος, ο ιστορικός του 5ου αι. πιστεύει ότι τα επιτραπέζια παιχνίδια εφευρέθηκαν στη Λυδία της Μ. Ασίας. Εχουν βρεθεί μάρκες ζάρια και πόνια από πέτρα, κόκκαλο ή πηλό. Μερικά αγγεία δείχνουν πολεμιστές που παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια σε ένα διάλειμμα της μάχης. εδώ οι ήρωες Αίας και Αχιλλέας παίζουν ένα είδος σκακιού ή ταβλιού.

Η σβούρα είχε μια κλωστή που την τραβούσαν για να γυρίσει. Για καλό στριφογύρισμα χρειαζόταν σκληρό έδαφος.

Μια εικόνα σ' ένα μικρό δοχείο για κρασί δείχνει δύο αγοράκια να τραβούν το ξύλινο πατίνι του φίλου τους. Μερικές φορές τα πατίνια τα τραβούσαν κατσίκες.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ

- ✓ Παιχνίδια αντικείμενα (σπαθιά, όπλα, καράβι, αυτοκίνητα, κούκλες)
- ✓ Παιχνίδια ομαδικά
  1. κρυφό
  2. τρέξιμο (κυνηγητό, τυφλόμυγα, αμπάριζα)
  3. με μπάλα (τα μήλα, το κορόιδο)
  4. φάρσες (μπιζ, το κορόιδο, το σκαμνάκι)
  5. μιμητικά (τα αγάλματα, τα στρατιωτάκια)
  6. με σχέδια (κουτσό ,σαλίγκαρος)
  7. φυσικής επιδεξιότητας (κουτσό, μακριά γαϊδούρα ,τα βαρελάκια, η γκαμήλα)
  8. με στήσιμο (το τζαμί ,τα 3 πετραδάκια)
- ✓ Παιχνίδια λεκτικά
  1. αινίγματα
  2. γλωσσοδέτες
  3. μυστικές γλώσσες
- ✓ Διάφορα

πετάει – πετάει
το δαχτυλίδι
περνά περνά η μέλισσα
δεν περνάς κυρά Μαρία
η μικρή Ελένη
γύρω γύρω όλοι
περπατώ εις το δάσος

Η προετοιμασία του παιχνιδιού γίνεται συνήθως με τα λαχνίσματα ώστε να αποδεχτεί κάθε παιδί τη θέση του και να μην έχει το αίσθημα της αδικίας.
- ✓ Παιχνιώδεις συνήθειες
  1. σχετικά με προλήψεις πχ. «Τετάρτη και Παρασκευή τα νύχια σου μην κόψεις».
  2. όταν λένε ψέματα πχ. «όποιος λέει ψέματα πέφτει μες τα αίματα και όποιος λέει αλήθεια έχει το Χριστό βοήθεια».
- ✓ Παιχνίδια μαντείας
  1. Μαδώντας μαργαρίτες
  2. Μαντεία με τα γράμματα

- ✓ Ποιητικά
  1. Ανεβαίνω στη συκιά και πατώ στην καρυδιά
  2. Αγγελικούλα ζάχαρη

- ✓ Παιδικοί διάλογοι
  1. Σ' αγαπώ πού με βάζεις
  2. Πως σε λένε - Κατερίνα

- ✓ Γλωσσοδέτες
Μια πάπια μα ποια πάπια

Ο παπάς ο παχύς έφαγε παχιά φακή

- ✓ Αινίγματα
  1. Ψηλός ψηλός καλόγερος μα κόκαλα δεν έχει

- ✓ Λεκτικά παιχνίδια
  - 1) Στου Μανώλη την ταβέρνα
Έρωσ ανίκατε μάχαν και κατάντησε τον άντρα χάχαν

Στα παιχνίδια συμπεριλαμβάνονται επίσης

- 1.τα αθλήματα, ομαδικά ή ατομικά αγωνίσματα(ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση, βόλεϋ κ.α.
- 2.τα παιχνίδια επιδεξιότητας-τεχνικά (φλίπερ, επιτραπέζιο ποδοσφαιράκι, μπιλιάρδο, κ.α.)
- 3.τα τυχερά παιχνίδια (ζάρια, ρουλέτα, 'παπάς', τράπουλα- παιχνιόχαρτα, κ.α.)
- 4.τα αριθμητικά παιχνίδια-πνευματικά.
- 5.το θεατρικό παιχνίδι(δες παρακάτω)
- 6.τα βιντεοπαιχνίδια(δες παρακάτω)

Θεατρικό παιχνίδι

Από τα πιο αγαπημένα στις προτιμήσεις των παιδιών και όχι μόνο!!

Δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτυχθούν κινητικά ,να γνωρίσουν βιωματικά το χώρο στον οποίο βρίσκονται και να τον χρησιμοποιήσουν για να δημιουργήσουν διαφορετικά περιβάλλοντα και καταστάσεις. Οι συμμετέχοντες στο θεατρικό παιχνίδι αναπτύσσουν την εκφραστική τους ικανότητα τη συλλογικότητα ,τη συναισθηματική τους

νοημοσύνη , τη φαντασία αλλά και την επικοινωνία περνώντας δημιουργικά και ευχάριστα στον ελεύθερο χρόνο τους.

Είναι το θεατρικό παιχνίδι το δρώμενο που προκύπτει από ελεύθερους αυτοσχεδιασμούς, βασισμένο στα βιώματα και τα αισθήματα των συμμετεχόντων.

Τα βιντεοπαιχνίδια

Τα online παιχνίδια ή όπως αλλιώς λέγονται ηλεκτρονικά ή και διαδικτυακά κατέχουν την πρώτη θέση στις προτιμήσεις της νέας γενιάς. Κάποιοι τονίζουν τις θετικές επιδράσεις τους στην πνευματική ανάπτυξη των παιδιών και κάποιοι άλλοι τις αρνητικές , που πιστεύουμε ότι είναι και περισσότερες.

Με τα online παιχνίδια το παιδί ψυχαγωγείται καλλιεργώντας τη φαντασία του και τις γνωστικές δεξιότητες του (παραστατικότητα, συγκέντρωση κλπ.) , ενώ παράλληλα εξοικειώνεται με τις σύγχρονες τεχνολογίες .

Από την άλλη , αυξάνει ο κίνδυνος να αφιερώνει πολύ χρόνο σ' αυτά παραμελώντας τις σχολικές υποχρεώσεις του , να μην ασκείται με αθλοπαιδιές , να απέχει από τις παρέες των συνομηλίκων , στοιχεία που προκαλούν δυσλειτουργία στην οικογενειακή , σχολική και κοινωνική του ζωή .

Πριν μεγαλώσει ο βαθμός εξάρτησης από τα παιχνίδια ή εθισμού στην βίαιη συμπεριφορά οι γονείς , καλό είναι , να ενημερώνονται εγκαίρως για τα online παιχνίδια , θέτοντας τα όρια χρήσης τους και παράλληλα να τα προσανατολίζουν προς το ελεύθερο και δημιουργικό παιχνίδι .

Τέλος , οι γονείς οφείλουν να ανησυχούν όταν η αποχή από το παίξιμο αυτών των παιχνιδιών προκαλεί στους μικρούς δυσφορία ή και κατάθλιψη.

""ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ""

Τα παιχνίδια συχνά συνδέονται με συγκεκριμένα έθιμα και παραδόσεις. Επομένως, η μελέτη τους έχει σημασία λαογραφική και κοινωνιολογική.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα παρακάτω παιχνίδια:

*Ο Μάρτης, το βραχιολάκι ή δαχτυλίδι που φτιάχνονται με κόκκινη και άσπρη κλωστή στριμμένες μαζί. Το φοράνε ως τη λαμπρή και το δένουν στο αρνί που μπαίνει στη σούβλα ή το κρεμάνε στην πασχαλινή λαμπάδα.

*Την πρωτομηνιά του Μάρτη τα παιδιά γυρνούσαν από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας τον ερχομό της Άνοιξης και των χελιδονιών με ένα ξύλινο χελιδόνι στο χέρι (χελιδονίσματα).

*Το Σάββατο του Λαζάρου τριγυρνούσαν τα παιδιά τραγουδώντας τα κάλαντα του Λαζάρου, και στα χέρια τους κρατούσαν τα Λαζαράκια, ψωμάκια σαν ανθρωπάκια.

*Τα Βεγγαλικά, τα δυναμιτάκια, τα πιστολάκια με τα καπούλια που δημιουργούν ένα πανδαιμόνιο την ώρα της Ανάστασης, αποτελούν μίμηση του χαλασμού στον Άδη, όταν καταλύθηκε η δύναμη του σκότους.

*Το στεφάνι της πρωτομαγιάς που κρέμεται με κόκκινη κλωστή έξω από την πόρτα, ή στο μπαλκόνι.

*Οι φωτιές που ανάβουν το τελευταίο Σάββατο της Αποκριάς και χορεύουν μικροί και μεγάλοι τριγυρνώντας ή πηδώντας από πάνω τους.

*Η γιορτή του Αι-Γιάννη συνδέεται και με τον Κλήδονα, που τα κορίτσια τον περίμεναν με λαχτάρα για να μάθουν την

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΗΛΙΚΙΑ .....

ΦΥΛΟ .....

ΤΑΞΗ .....

1) Πόσο χρόνο αφιερώνεις καθημερινά σε παιχνίδι και ψυχαγωγία ;

Καθόλου

Λιγότερο από μια ώρα

Πάνω από δύο ώρες

2) Ο τρόπος ψυχαγωγίας που προτιμάς είναι ;

Ατομικός

Ομαδικός

Περιγράψτε .....

3) Ποιο είδος παιχνιδιού προτιμάς συνήθως ;

Ηλεκτρονικό παιχνίδι

Παραδοσιακό παιχνίδι

Άλλο .....

4) Αναφέρετε με λίγα λόγια το παιχνίδι που παίζετε πιο συχνά.

.....

.....

.....

5) Ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο παίζεις κάποιο παιχνίδι ;

Για να περάσει η ώρα

Γιατι μου αρέσει

Για να αθληθώ

6) Είσαι ικανοποιημένος/η με τους χώρους ψυχαγωγίας στην περιοχή σου ;

Καθόλου

Αρκετά

Πάρα πολύ

7) Υπάρχει κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα που κάνεις όταν έχεις περισσότερο ελεύθερο χρόνο ;

.....

.....

8) Πιστεύεις πως το παιχνίδι είναι ένας τρόπος διεξόδου από την καθημερινότητα ;

.....

.....

9) Ποιο είναι κατά τη γνώμη σου το ιδανικό είδος παιχνιδιού ;

.....

.....

10) Επινοείς δικά σου παιχνίδια ; Αν ναι, τι είδους παιχνίδια και με ποιο σκοπό ;

.....

.....

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ ΓΕΡΟΓΙΩΡΓΗ ΙΩΑΝΝΗ

ΘΕΜΑ: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '60-'70

Τι είναι για εσάς το παιχνίδι και τι αισθήματα σας προξενεί;

Μου προξενεί τα καλύτερα συναισθήματα! Η ψυχαγωγία των ανθρώπων έχει αντικαταστήσει πλέον τα χρόνια του παιχνιδιού. Στη ζωή έχουμε να κάνουμε με μικρά και με μεγάλα παιδιά. Πρέπει να παραμείνουν παιδιά. Τώρα το χάσαμε και αυτό, είμαστε μνησικάκοι ενώ τα παιδιά είναι καθαρά και συγχωρούν. Μεγαλώνοντας έχουμε αυτή την παιδικότητα διότι . όπως ακούστηκε από λόγια άλλων, κάποιοι πέθαναν ή αυτοκτόνησαν λόγω έλλειψης αυτής. Άρα είναι απαραίτητο να υπάρχει αυτό το στοιχείο (της παιδικότητας) και να μην κρατάμε μέσα μας πράγματα που μας πληγώνουν.

Τι παιχνίδια προτιμούσατε να παίζετε στην παιδική σας ηλικία;

Τότε δεν υπήρχαν πολλά παιχνίδια διότι η φτώχεια μας είχε στερήσει πολλά. Συνήθως παίρναμε παιχνίδια σε δέματα που μας έστελναν οι συγγενείς μας και τα δείχναμε με καμάρι στην παρέα.

Ποιο ήταν το αγαπημένο σας παιχνίδι;

Το αγαπημένο μου παιχνίδι ήταν το ποδόσφαιρο.

Προτιμούσατε παιχνίδια εσωτερικού ή εξωτερικού χώρου;

Προτιμούσαμε περισσότερο τα παιχνίδια εξωτερικού χώρου. Παίζαμε συνέχεια σε οικοδομές και στο προαύλιο της εκκλησίας.

Επιλέγατε το ατομικό ή το ομαδικό παιχνίδι;

Τα παιχνίδια ήταν ομαδικά , δεν ήταν χωρισμένα σε ομάδες, ο ένας συντρόφευε τον άλλο. Όμως υπήρχαν ομαδικά παιχνίδια με την κανονική έννοια.

Χωρισμένοι σε ομάδες έπαιζαν παιχνίδια με κεραμίδια, με το μαντιλάκι, με βόλους. Έπαιζαν όλο το απόγευμα και το βράδυ κυρίως το καλοκαίρι, και δεν ήθελαν να το αφήσουν. Τα ομαδικά παιχνίδια τους βοηθούσαν να ξεφύγουν από τον ατομικισμό και ενδιαφέρονταν μόνο για το εμείς, παρόλα αυτά υπήρχαν και διαφωνίες.

Υπήρχε πολυάριθμη συμμετοχή στο παιχνίδι ή είχατε καθορισμένες παρέες με συγκεκριμένα άτομα;

Συνήθως οι παρέες ήταν καθορισμένες!

Επιπρόσθετα μερικές επιπλέον πληροφορίες που αποκομίσαμε από την συνέντευξη μας στον κ. Γερογιώργη είναι οι εξής:

Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά κοινωνικοποιούνται, ενώνονται και συνδέονται με τα παλιά παιχνίδια. Επίσης η εκτίμηση που είχαν στην παρέα, τους ακολουθούσε και στην μετέπειτα ζωή τους, όπως επίσης και η συμπεριφορά τους μέσα στο παιχνίδι, καθώς προετοιμάζονταν για το μεγάλο παιχνίδι της κοινωνίας που είναι γεμάτο με αυστηρούς κανόνες. Τότε τα παιδιά χρησιμοποιούσαν λιγότερο τα ατομικά παιχνίδια. Όταν όμως τα επέλεγαν, έπαιζαν κυρίως με αυτοσχέδια παιχνίδια στην κατασκευή των οποίων είχαν και την βοήθεια των μεγάλων. Τα χρόνια τότε ήταν δύσκολα και έτσι έβρισκαν τα παιχνίδια τους στα σκουπίδια, στη χωματερή της γειτονιάς τους. Για αυτούς τα αντικείμενα που έβρισκαν ήταν θησαυροί όπως κούκλες, σπασμένα αυτοκινητάκια, παρόλα αυτά χρήσιμα!

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΑΠΟ ΤΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟ ΚΑ ΕΥΓΕΝΙΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΘΕΜΑ: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΙΑ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τι είναι για εσάς το παιχνίδι και ποια συναισθήματα σας προξενεί;

Για εμένα το παιχνίδι είναι πολύ σημαντικό, διότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας μαθαίνουν να συνεργάζονται και να ακολουθούν κανόνες. Είναι πηγή χαράς! Το παιδί μπορεί να μάθει περισσότερα απ' ό,τι με τη διδασκαλία γιατί δεν κουράζεται με υποχρέωση. Το παιχνίδι λοιπόν προξενεί χαρά και φέρνει αναμνήσεις από την παιδική ηλικία.

Τι παιχνίδια προτιμούν τα παιδιά να παίζουν σε αυτή την ηλικία;

Καταρχήν μιλάμε για παιδιά της ηλικίας των τεσσάρων έως έξι ετών. Όταν τα παιδιά επιλέγουν να παίζουν μόνα τότε τους τραβούν τα ενδιαφέρον κυρίως τα παιδαγωγικά παιχνίδια , όπως πάζλ, παιχνίδια με αριθμούς, γράμματα, συναρμολόγηση, παίζουν με τουβλάκια, και γενικά με το οικοδομικό υλικό το οποίο εξάπτει την φαντασία τους. Έπειτα, όταν παίζουν ομαδικά παιχνίδια , συνήθως παίζουν κυνηγητό (ο λύκος και τα αρνάκια), η μικρή Ελένη, μπακάλικο, παραδοσιακά δηλαδή παιχνίδια ,και κουκλοθέατρο . Όμως τα κορίτσια προτιμούν να παίζουν κυρίως με τα κουζινικά ενώ τα αγόρια ποδόσφαιρο και μπάσκετ.

Εσείς ως δασκάλα συμμετέχετε στα παιχνίδια που παίζουν τα παιδιά;

Ναι! Συμμετέχω και μάλιστα αυτό αρέσει πολύ στα παιδιά.

Σύμφωνα με την πείρα σας και κατά την άποψή σας ποια παιχνίδια πιστεύετε ότι είναι κατάλληλα για την ηλικία αυτή;

Τα πιο κατάλληλα παιχνίδια είναι τα πάζλ , τα παιχνίδια με τις χάντρες και φυσικά το κουκλοθέατρο το οποίο βοηθάει τα παιδιά στην έκφραση.

Εσείς τι παιχνίδια προτείνετε στα παιδιά να παίζουν;

Εγώ προσωπικά τους προτείνω να παίζουν κυρίως ομαδικά παιχνίδια διότι αυτός είναι ένας καλός τρόπος να μάθουν να συνεργάζονται μέσα από τους κανόνες των παιχνιδιών.

Παρέχετε κάποιο συγκεκριμένο εξοπλισμό για να παίζουν τα παιδιά μέσα στο χώρο του σχολείου;

Φυσικά ! Όλα είναι από το υπουργείο.

Τα παιδιά σύμφωνα με τη βλέψη σας προτιμούν ατομικά ή ομαδικά παιχνίδια;

Κυρίως ομαδικά!

Όταν οι καιρικές συνθήκες δεν είναι κατάλληλες για παιχνίδι στον εξωτερικό χώρο, πώς απασχολείτε τα παιδιά;

Παίζουν με την δική μου καθοδήγηση και κυρίως τους αρέσει η δραματοποίηση.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γύρω-γύρω όλοι, 18 Παραδοσιακά Ελληνικά Ομαδικά Παιχνίδια

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΜΠΑΝΑ

2.Ελάτε να παίξουμε, ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΓΡΪΒΑ, 5^Η ΕΚΔΟΣΗ,

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΥΜΑΡΙ

3.Από τα παραδοσιακά μας παιχνίδια , ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΤΗΣ,

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΤΛΑΝΤΙΣ

4.Ας παίξουμε πάλι ,ΜΑΡΟΥΛΑ ΚΛΙΑΦΑ-ΖΩΗ ΒΑΛΑΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

5.Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Larousse Britannica

6.ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ